

YATIRIMLARDA VERGİSEL TEŞVİKLER: GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ DEĞERLENDİRMESİ ŞIRNAK İLİ ÖRNEĞİ

Filiz EKİNCİ¹

Gözde KOCA²

Şemsettin YÜCE³

Özet

Türkiye'de, ekonomik büyüme ve kalkınmayı hızlandırmak için bazı faaliyetler teşvik kapsamına alınmıştır. Şırnak ili, bulunduğu yatırım teşvik bölgesi itibari ile büyük ölçüde yatırım teşvikleri alan bir bölgede yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Şırnak ilinde faaliyette bulunan firmaların geçmişte ve şimdi yürürlükte olan teşviklerden ne kadar yararlandıkları, Şırnak'ta bulunan firmaların teşviklere bakış açılarını ve teşviklerden yararlandıktan sonra firmaların davranışlarında ne gibi değişiklikler olduğunu tespit etmektir. Araştırma kapsamında 146 firma olup, hazırlanan anketler direkt olarak görüşme neticesinde yanıtlanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 23.0 programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda firmaların çoğunlukla istihdam ve ihracat teşviklerinden yararlandıkları tespit edilmiş olup, ilgili teşvikleri daha çok pazarlama ve nitelikli işgücünde kullandıkları ortaya konulmuştur. Firmaların, teşviklerden yararlandıktan sonra personel sayısında, karlılığında, ihracat hacminde, nitelikli işgücü sayısında, satışlarında ve toplam borçlarında olumlu gelişmeler yarattığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yatırım, Teşvikler, Yatırım Teşvikleri, Bölgesel kalkınma

TAX INCENTIVES IN INVESTMENTS: EVALUATION OF SOUTHEAST ANATOLIA SIRNAK PROVINCE

Abstract

In Turkey, in order to accelerate the economic growth and development certain fields of activity has been taken into the scope of incentives. Şırnak province, which is the place of application of the study, is also located in a region that receives investment incentives to a large extent. The aim of this study is to determine how much the companies operating in Şırnak province have benefited from the incentives in force in the past and now and the perspectives of the firms on incentives and what changes in the behavior of the firms after benefiting from the incentives. There are 146 companies with in the scope of the research and the questionnaires were answered directly during the interview by the authorized employee of the firms. The SPSS 23.0 program was used in the analysis of data. As a result of the research, It can be observed that the companies that participated in there search mostly benefited from labour and export incentives and they used the incentives in marketing and skilled labour. After the companies took the incentives, there was positive improvements in personel number, profitability, export volume, skilled labour number, sales and total debt.

Keywords: Investment, incentives, investment incentives, Regional development.

¹ Doç. Dr. Filiz EKİNCİ, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, filiz.ekinci@bilecik.edu.tr.

² Dr. Öğr. Üye. Gözde KOCA, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, gozde.koca@bilecik.edu.tr

³ Yük. Lis. Öğr. Şemsettin YÜCE, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, semsettn.yuce73@gmail.com

1. Giriş

Çağımızda, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasında ticaret ve yatırımların önemi büyüktür. Bundan dolayı ülkeler, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artmaya başlayan, evrende var olan ticaretten ve üretimden daha fazla pay alabilmek için devamlı olarak bir rekabet içerisine girmiştir. Bu gerekçeyle devletler iktisadi kalkınma ve büyümeyi gerçekleştirmek, tasarruf ve yatırımlarını artırmak için ekonomik ve mali yapılarını bu doğrultuda yapılandırmaktadır.

İktisadi büyüme ve ilerleme hedefleri doğrultusunda, ülke genelinde yıllarca hayata geçirilmiş özendirme ve desteklemeler zaman zaman yeniden dizayn edilmiştir. Ayrıca bu teşviklerde artış olduğu belirtilmiştir. Dünyada küreselleşmenin ortaya çıkardığı rekabet ve ekonomik krizler karşısında hükümetler ilgili gelişmelere bağlı olarak aldıkları ekonomik önlemleri artırmış, teşviklerin uygulama alanlarını genişletmiş ve buna ilişkin olarak teşvik ve destek unsurlarının da kapsamı geniş tutularak yatırımcılara destekleri artırmıştır.

Türkiye coğrafyasında karşılaştığımız sıkıntılar arasında en dikkat çeken, bölgelerin gelişmişlik düzeylerinin birbiriyle eşit olmayışı ve bölgeler arasındaki gelişim farklılıklarıdır. Türkiye'nin bütün bölgelerinde ilerleme gayretine karşın, bölgelerin eşitsizliği katlanarak devam etmiştir. Türkiye, bölgelerin birbiriyle eşit olmayışı ve gelişim farklılıklarını azaltmak için, bölgelerin gelişimine katkı sunacak birçok gelişme araçlarını (Bölgesel kalkınma planları, kırsal kalkınma planı, organize sanayi bölgeleri vb.) kullanmıştır. Bölgelerin kalkınmasında ki en önemli aracın "teşvikler politikası" olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca ilerleme kat edememiş, yöreler için "Kalkınmada Öncelikli Yöreler (KÖY) Politikası" ile kalkınma amaçlanmıştır. Bu politika ilk olarak 1968 senesinde yürürlükte olması ve uygulanmasına rağmen bölgelerarasındaki eşitsizliğin azaltılmasında başarı sağlayamamıştır.

1980 senesinin son demlerine değin gelişme ve ilerleme amacına devlet öncelik vermişse de, kesintisiz olarak süren büyüme ve genişleme politikası benimsemenin açmış olduğu sorunlar misyonda, özel kesimin çoğunluğuyla ilerlemesi gerektiği görüşüne varılmıştır. Günümüzde devletler, ekonomilerini zenginleştirmek için hazırladıkları planlarda uzun vadeli olarak sermaye birikimine katkı sunmayı amaçlarken; öte yandan devletin yönlendirici işlevi gereğiyle, özel kesime de birtakım hedef koymuştur. Bu hedeflerin amaçlarına ulaşabilmesi için de belirli ekonomik aktarım mekanizmaları geliştirilmiş, kurumsal ve hukuki olanaklar sağlanmıştır. Bu noktadan hareketle devletin ekonomideki payının artırılması yerine, kamu olanaklarının kullanılarak özel sektörün ekonomideki payının artırılmasında teşvik politikası oldukça sık başvurulan bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vergi teşvik politikaları, teşvik politikaları içinde stratejik bir paya sahip olduğu için her daim başvurulan politikalar arasında yer almaktadır. Devlet kamu ile ilgili

giderlerinde gereken para ve kredileri temin etmek için hukuki cebirle karşılıksız olarak aldığı vergilerin gelirini belirli şekil ve usullerle almaktan vazgeçmiştir. Böylece mevduat hacminde artışın olması, mevduat bileşeni üzerinde olumlu etki etmesi, istihdamda sıkıntıların giderilmesi, dövizdeki gelirlerin artması ve bölgeler arası eşitsizliğin sona erdirilmesi amacıyla yatırımlarda sağlanan kazancın arttırılması, işletmelerin gelişebilmesi için gereken para ve kredileri sağlayarak özel kesimin mevduatlarına katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Bu çalışmada da teşviklerin Şırnak ili bölgesinde bulunan firmaların faaliyetlerinde yarattığı değişiklikleri ve etkileri araştırılmaktadır. 2012 Yeni Teşvik Sisteminde 6. bölgede yer alan Şırnak ilinde ticaret sanayi odalarına bağlı 146 firma ile anket çalışması yapılmıştır. Veri değerlendirmesinde SPSS 23.0 programı kullanılmıştır.

2. Literatür Özeti

Bu çalışmanın konusu yatırımlarda vergisel teşviklerin Şırnak ilinde bulunan firmalara katkılarını ve faaliyetlerinde ne gibi değişiklikler yarattığını belirlemektir. Bu çalışma bu konuda Şırnak bölgesinde yapılan ilk çalışma olmasından dolayı diğer çalışmalardan farkını ortaya koymaktadır. Literatürde de teşviklere ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.

Karaçay-Çakmak ve Erden (2004), çalışmalarında bölgesel düzeyde ele alınan üç önemli destekleme politikasının bölgelerin imalat sanayi yatırımları üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlanmış ve böylece bölgesel kalkınmada devletin rolü ampirik olarak incelenmiştir. Elde edilen verilere göre bölgesel düzeyde kamu ile özel kesim arasında tamamlayıcı bir etki olmadığı sonucuna varılmıştır. Fakat kamu yatırım ve teşviklerinin bazı az gelişmiş bölgelerde özel yatırımlar üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bölgeler arasındaki dengesizlikleri gidermek ve bölgelerin gelişimi için devlete aktif görevler düştüğünü belirtmişlerdir.

Ay (2005), çalışmasında 1980-2003 yılları arasındaki yatırım teşvikleri, toplam sabit sermaye yatırımları, milli gelir, ithalat ve hazine bonosu faiz oranı verilerini kullanmıştır. Bu veriler regresyon analizi ile araştırılmış, bunun sonucunda yatırım teşvikleri toplam sabit sermaye yatırımlarını olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır. Yatırım teşviklerinde yaşanan %1'lük bir değişme, sermaye yatırımlarını %1,04 yükselmesine neden olmaktadır.

Akan ve Arslan (2008), çalışmalarında yatırım teşviklerinin sektör bazında istihdamı nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmada 1980-2006 yıllarına ait teşvik yatırımları ile istihdam verileri ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda yatırım teşviklerinin artmasına bağlı olarak istihdamda olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gernivd.(2015), çalışmalarında, 26 Düzey, 2 bölge ve 81 ilin 2004-2012 yıllarındaki verilerini ele alarak yakınsama analizi yapmışlardır. Yatırım teşviklerinin bölgesel düzeyde gelir dağılımına olumlu etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Özkök (2009), çalışmasında 7 coğrafi bölgenin 1980-2006 yıllarına ait teşvik miktarları ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ele alınarak regresyon analizi yapmıştır. Gelişmiş bölgelere verilen teşvik miktarları gelişmemiş bölgelere nazaran Türkiye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası arasında anlamlı ilişki bulmuştur.

Gülmez ve Yalman (2010), çalışmalarında Sivas ilinde bulunan 38 KOBİ ile yüz yüze anket yöntemi kullanarak Ki-Kare Testi yapmışlardır. Yatırım teşviklerinin firmaları oldukça olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yavuz (2010), çalışmasında Türkiye'de 1980-2008 yılları arasında hazine müsteşarlığı kaynaklı yatırım ve istihdam verileri kullanmıştır. Çalışmada istihdam ve teşvik arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yavan (2011), çalışmasında 81 ili kapsayan veri seti kullanılarak regresyon analizi ile yapmıştır. Teşviklerin yerel ve bölgesel düzeyde ekonomik büyüme üzerinde pozitif etki yarattığı bununla birlikte teşviklerin bölgede gelir üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna varmıştır.

Çiftçi ve Koç (2013), çalışmalarında dört bölgenin 1980-2011 aralığında verilen teşvik belgeli 85000 adet yatırımın istihdama etkisini veri zarflama analizi ile hesaplamıştır. Yatırım teşviklerinin istihdam ile ilişkisi 1980 ve 2010'lu yıllarda olumlu bulunurken, 1990 ve 2000'li yıllarda ise daha az etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erge (2014), çalışmasında yatırım teşvik bölgeleri arasından 1. bölgede Ankara, 2. bölgede Kayseri 4. bölgede Kırıkkale ve 5. bölgede Çankırı illeri ele almıştır. 4. ve 5. bölgede yer alan iki il, en önemli sorunun alt yapı sorunu olduklarını belirtmiştir. Ayrıca 1. bölgenin çevresinde olan vatandaşlar Ankara'ya iş, eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için gittikleri durumda rekabet ortamını azalttığı tespit edilmiştir.

Selim vd. (2014), çalışmalarında 2001-2012 yılları arasında 81 ilde uygulanan yatırım teşvik belgeleri adedi, sabit yatırım tutarları ve istihdam verileri kullanmışlardır. Yatırım teşvikleri ve sabit yatırımların istihdamı desteklediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca yatırım teşviklerine daha fazla önem verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Sevinç vd. (2016), çalışmalarında 26 alt bölgeyi ve 2004-2012 yıllarını kapsamaktadır. Türkiye'deki bölgesel teşvik uygulamalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Recepoğlu ve Değer (2016), çalışmalarında 26 bölge için panel veri eşbütünlük ve nedensellik analizleri yapmışlardır. Çalışmada az gelişmiş bölgeler için teşviklerin kısa dönemde zayıf büyüme etkilerine yol açmasına rağmen, uzun dönemde bu bölgelerin ekonomik kalkınmalarına daha fazla katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Öz ve Buyrukoğlu (2017), çalışmalarında yatırım teşvikleri ile bazı makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 1980 ile 2012 yılları ele alınarak değerlendirilmiştir. Buna göre Yatırım teşvikleri ile büyüme ve teşvik kapsamında sağlanan istihdam arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Günümüzde işletmelerin faaliyetlerini sürdürmeleri için sermaye ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Sermaye ihtiyacını karşılamak için tüm girdi, süreç ve çıktı faktörlerinin iyileştirilmesi ve bu sürece etki eden faktörlerin etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için bu sürece etki eden tüm faktörlerin iyileştirilmesi, etkin ve olumlu sonuçlar alınmasına neden olacaktır. Bu doğrultuda devletin sağladığı teşvikler firmalar için büyük bir önem arz etmektedir. Teşvikler, bir işletme için gerekli faiz desteği, SGK işçi primi desteği ve KDV iadesi gibi imkânlardan yararlanma maliyetlerini azaltma veya sermaye ihtiyaçlarını karşılama yolu ile katlandıkları borç miktarının bir kısmından kurtulma imkanı sağlamaktadır.

Bu araştırmada, altıncı bölgede bulunan Şırnak ili işletmelerinin üzerinde teşviklerin etkilerini incelenmiştir. Araştırma, Şırnak iline bağlı il ve ilçelerinde faaliyette bulunan ve devlet tarafından sağlanan teşviklerden yararlanan firmalara yönelik olarak Şırnak ili sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ön araştırma yapılarak 146 firma ile KOSGEB, İŞKUR v.b kurumlar tarafından verilen desteklerden yararlanıp yararlanmadığı bakılmaksızın anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın anket sorularının oluşturulmasında Gülmez ve Yalman (2010), Erge (2014) ve Küçükoğlu (2005) çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmada toplanan verilerin analizi SPSS 23.0 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında yapılmıştır. Güvenirliğin analizinde Cronbach's Alpha değeri 0.848 bulunmuştur. Bu değer 0.8 ile 1 arasında değer alması, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

4. Bulgular ve Tartışmalar

Bölgelerin kalkınmaları için en büyük göstergelerden biri bölgede bulunan firmaların büyüklüğü olarak gösterilebilir. Nitekim bölgede ne kadar büyük ve ne kadar fazla firma buluyorsa istihdam ile ilgili sorunlarında o kadar azalması beklenmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin hukuki yapıları ise Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: İşletmelerin Hukuki Yapılarının Frekans Dağılımı

Hukuki Yapı	N	%
Limited Şirketi	99	67.8
Anonim Şirketi	5	3.4
Şahıs Şirketi	42	28.8
Toplam	146	100.0

Tablo 1' e göre araştırmaya katılan işletmeler, hukuki yapısı açısından incelendiğinde; şirketlerin %67.8'i limited şirketi, %28.8 şahıs şirketi ve %3.4'ü anonim şirkettir. Bu oranlardan da anlaşıldığı gibi araştırmaya katılan işletmelerin arasında en fazla orana sahip hukuki yapı limited şirketlerdir. Yapılan anket çalışmasında işletmelerin hukuki yapılarının, faaliyet süreleri karşılaştırılması ise Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2: İşletmelerin Hukuki Yapısı ve Faaliyet Süreleri Frekans Dağılımı

Hukuki Yapı	İşletmelerin faaliyet süresi				Toplam
	1'den az	1-5 yıl	5-10 yıl	10 yıldan fazla	
Limited Şirket	1	31	34	33	99
	33.3%	60.8%	63.0%	86.8%	67.8%
Anonim Şirket	0	1	3	1	5
	0.0%	2.0%	5.6%	2.6%	3.4%
Şahıs Şirket	2	19	17	4	42
	66.7%	37.3%	31.5%	10.5%	28.8%
Toplam	3	51	54	38	146
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Araştırmaya katılan firmaların hukuki yapısı ile faaliyet sürelerini karşılaştırıldığı zaman limited şirket sahibinin faaliyet süreleri değişiklik arz etmektedir. Limited şirket arasından 1 firma 1 yıldan az, 31 firma 1-5 yıl arasında, 34 firma 5-10 yıl arasında ve 33 firmada 10 yıldan daha fazla süredir faaliyettedir. Anonim şirketlere bakıldığında en fazla 3 firma 5-10 yıl arasında, şahıs şirketlerinde ise en fazla 19 firma 1-5 yıl arasında faaliyet göstermektedir. İşletmelerin hukuki yapısı ve ne kadar personel çalıştırdıkları Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3: İşletmelerin Hukuki Yapısı ve Personel Sayısı Frekans Dağılımı

İşletmelerin hukuki yapısı	Personel Sayısı					Toplam
	1-10	11-20	21-51	51-100	100'den fazla	
Limited Şirket	30 66.7%	30 71.4%	26 63.4%	11 73.3%	2 66.7%	99 67.8%
Anonim Şirket	0 0.0%	1 2.4%	0 0.0%	3 20.0%	1 33.3%	5 3.4%
Şahıs Şirket	15 33.3%	11 26.2%	15 36.6%	1 6.7%	0 0.0%	42 28.8%
Toplam	45 100.0%	42 100.0%	41 100.0%	15 100.0%	3 100.0%	146 100.0%

Tablo 3'e göre teşvikten yararlanan firmaların çalıştırdığı personel sayısı incelendiğinde; %67.8 oranla limited şirketleri birinci sırada yer almaktadır. Buna takiben şahıs şirketleri %28.8 oranla ikinci en çok personel çalıştıran firmalardır. En son sırada ise anonim şirketleri yer almaktadır. Firmaların yararlandığı teşvik türleri ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: İşletmelerin Yararlandığı Teşvikler

Yararlanılan Teşvikler	Yanıtlar	
	N	%
Yatırım	15	11.2%
Girişimcilik	17	12.7%
Tarım ve Hayvancılık	4	3.0%
İhracat	34	25.4%
İstihdam	54	40.3%
Kobi Destekleri	10	7.5%
Toplam	134	100.0%

Tablo 4'e göre, araştırmaya katılan firmaların hangi teşviklerden yararlandıkları incelendiğinde; firmaların %40.3'ü istihdam teşviklerinden yararlandıkları belirlenmiştir. Bunu takiben %25.4 ile ihracat teşviklerinden yararlandıkları görülmektedir. Bu durumun temel nedeni olarak Habur Sınır kapısını varlığından dolayı birçok firmanın uluslararası ticaret yaptığından kaynaklandığı söylenebilir. Firmaların yararlandıkları teşvik unsurları ise Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: İşletmelerin Yararlandığı Teşvik Unsurları

Yararlanılan teşvik destek unsurları	Yanıtlar	
	N	%
Vergi İndirimi	29	12.4%
KDV İstisnası	7	3.0%
Faiz Desteği	63	26.9%

KDV İadesi	10	4.3%
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	122	52.1%
Yatırım Yeri Tahsisi	3	1.3%
Toplam	234	100.0%

Tablo 5 incelendiği zaman firmaların %52.1' i sigorta primi işveren hissesi Desteği'nden ve %26.9' u da faiz desteğinden yararlandıklarını görülmektedir. Firmaların aldıkları destekleri daha çok hangi amaçla kullandıklarını Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Teşviklerin Kullanım Amaçlarının Genel Durumu

Teşviklerin kullanım amaçları	Yanıtlar	
	N	%
Üretim	35	14.9%
Ar-Ge	2	0.9%
Pazarlama	82	34.9%
Bilgi İşlem	32	13.6%
Tasarım	3	1.3%
Yeni Ürün	6	2.6%
Teknoloji	25	10.6%
Nitelikli İşgücü	50	21.3%
Toplam	235	100.0%

Tablo 6'ya göre firmaların aldıkları teşvikleri daha çok hangi amaçla kullandıkları sorulduğunda, firmaların daha çok % 34.9pazarlamada kullandıklarını belirtmişlerdir. Firmaların % 21.3 nitelikli işgücü, %13.6 bilgi işlem, %10.6 teknoloji'de ve %0.9 Ar-Ge harcamalarına kullandıklarını belirtmiştir. Şırnak bölgesinde firmaların daha çok pazarlama ve nitelikli işgücüne yoğunlaştığı ve Ar-Ge harcamalarına hiç önem vermediklerini göstermektedir. Devlet tarafından sağlanan teşviklerin işletmeye etkisi ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo7: Teşviklerin İşletmeye Etkisi İfadesine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Teşviklerin İşletmeye Etkisi	Frekans	%
Çok Olumlu	28	19.2
Olumlu	112	76.7
Değişiklik Olmadı	4	2.7
Toplam	144	98.6
Cevap yok	2	1.4
Toplam	146	100.0

Tablo 7'den de anlaşılacağı gibi teşvik yasalarıyla uygulamaya konulan teşviklerin işletmelere olan etkisi oldukça olumlu olmuştur. Araştırmaya katılan firmaların %76.7'si olumlu ve % 19.2'si çok olumlu olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada, değişiklik olmadı diyenlerin oranı ise %2.7olarakbelirlenmiştir. Devlet tarafından sağlanan teşviklerden sonra firmaların faaliyetlerinde meydana gelen değişimler ise Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8: Teşviklerden Faydalandıktan Sonra Meydana Gelen Değişimler

Teşvikten Faydalandıktan Sonra	Arttı	Değişiklik Olmadı	Azaldı	Yanıt Yok	Toplam
Personel Sayısı	113 (77.4)	28 (19.2)	4 (2.7)	1 (0.7)	146 (100)
Karlılık	110 (75.3)	33 (22.6)	2 (1.4)	1 (0.7)	146 (100)
İhracat Hacmi	50 (34.2)	91 (62.3)	4 (2.7)	1 (0.7)	146 (100)
İthalat Hacmi	15 (10.3)	120 (82.2)	10 (6.8)	1 (0.7)	146 (100)
Ürün Çeşitliliği	56 (38.4)	86 (58.9)	3 (2.1)	1 (0.7)	146 (100)
Teknoloji Kullanımı	86 (58.9)	53 (36.3)	6 (4.1)	1 (0.7)	146 (100)
Nitelikli İşgücü Sayısı	105 (71.9)	32 (21.9)	8 (5.5)	1 (0.7)	146 (100)
Satışlar	115 (78.8)	21 (14.4)	9 (6.2)	1 (0.7)	146 (100)
Üretim Miktarı	55 (37.7)	79 (54.1)	11 (7.5)	1 (0.7)	146 (100)
Toplam Borç Miktarı	11 (7.5)	17 (11.6)	116 (79.5)	1 (0.7)	146 (100)

Tablo 8'e göre, teşvik sonrası işletmelerin yarısından fazlası personel sayısının, karlılığının, teknoloji kullanımının, nitelikli işgücü sayısının ve buna bağlı olarak satışlarının arttığını ifade etmiştir. İhracat hacminde %62.3'ü değişiklik olmadığını ve %34.2'si ise ihracatın arttığını belirtmiştir. İthalat hacminde %82.2' si değişiklik olmadığını belirtmiştir. Ürün çeşitliliğinde ise %58.9'u değişiklik olmadığını ve %38.4'ü arttığını belirtmiştir. Üretimde ise %54.1'inde değişiklik olmadığını ve %37.7'sinde arttığını belirtmişlerdir. Son olarak toplam borç miktarı %79.5'inde azaldığını görülmüştür.

Firmaların çeşitli faaliyetlerinden doğan mali yükü bulunmaktadır. Devlet tarafından mali yükün hafifletilmesi için çeşitli destek unsurları sunulmaktadır. Firmaların maliyetleri azaltıcı yönde etki yapan en önemli destek unsuru Tablo 9' da verilmiştir.

Tablo 9: Maliyetleri Azaltıcı En Önemli Destek Unsuru İfadesine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Maliyetleri Azaltıcı En Önemli Destek Unsuru	Frekans	%
Faiz desteği	64	43.8
Vergi indirimi	31	21.2
Sigorta primi işveren hissesi desteği	32	21.9
KDV İadesi	19	13.0
Toplam	146	100.0

Tablo 9'a göre araştırmaya katılan firmalara maliyeti azaltıcı yönde etki yapan en önemli destek unsuru sorulduğunda; firmaların %43.8'i faiz desteği olarak belirtmişlerdir. Diğerleri sırasıyla %21.9'u sigorta primi işveren hissesi desteği, %21.2'i vergi indirimi ve %13'ü KDV iadesi olarak görüş beyan etmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak firmaların finansman sıkıntısı yaşadıkları sonucu çıkarılabilir. Şırnak bölgesinde bazı firmaların finansman bulamadığından serbest piyasadan finansman elde etmeye çalışmaktadır. Teşvik politikalarının yarattığı en önemli avantajlar ise Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10: Teşvik Politikalarının En Önemli Avantajı İfadesine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Teşvik Politikalarının En Önemli Avantajı	Frekans	%
İşçilik ve diğer maliyetleri azaltmıştır	51	34.9
Rekabet gücünü olumlu yönde etkilemiştir	11	7.5
Pazar payını arttırmıştır	18	12.3
Verimlilik artışını etkilemiştir	50	34.2
Yeni yatırım düşüncelerini ortaya çıkarmıştır	12	8.2
Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına katkı sağlamıştır	4	2.7
Toplam	146	100.0

Tablo 10' a göre araştırmaya katılan firmalara teşvik politikalarının en önemli avantajı sorulduğunda; firmaların %34.9'u işçilik ve diğer maliyeti azalttıkları yönünde ve %34.2'si ise verimlilik artışını etkilediği yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Teşvikler bazen yatırımın başlangıcında bazen de yatırım tamamlandıktan sonra verilmektedir. Teşviklerin hangi aşamada verilmeli sorusunun yanıtları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: 1Teşviklerin verilmesi gereken aşama

Teşviklerin verilmesi gereken aşama	Frekans	%
Yatırımın başlangıcında	45	30.8
Yatırımın her aşamasında	96	65.8
Yatırım tamamlandıktan sonra	5	3.4
Toplam	146	100.0

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan firmalara teşviklerin yatırım hangi aşamasında verilmeli sorusunu incelediğimizde; Firmaların büyük bir kısmı %65.8 yatırım her aşamasında ve %30.8 yatırım başlangıcında verilmesini uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Teşviklerin temel hedeflerinde biri bölgeler arası gelişmişlik farkının giderilmesidir. Bundan dolayı teşviklerin bölgenin kalkınmasında etkisi sorusu sorulmuştur. Teşviklerin Şırnak iline ekonomik katkısı olup olmadığı Tablo 12' de verilmiştir.

Tablo 12: Teşviklerin Şırnak İlinin Ekonomik Kalkınmasına Etkisi İfadesine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Teşviklerin Şırnak İlinin Ekonomik Kalkınmasına Etkisi	Frekans	%
Çok olumlu	5	3.4
Olumlu	97	66.4
Değişiklik olmadı	39	26.7
Olumsuz	4	2.7
Toplam	145	99.3
Cevap Yok	1	.7
Toplam	146	100.0

Tablo 12'ye göre araştırmaya katılan firmaların%69.8'i teşviklerin Şırnak ilinin ekonomik kalkınmasa olumlu olduğunu belirtmiştir. %26.7'si de olumsuz değil fakat değişen bir şey olmadığını ifade etmiştir. Şırnak ilinin ekonomik kalkınmasına ilişkin genel görüşün olumlu olması teşviklerin önemini ve devamının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Teşvikler ile ilgili ifadelerle ait tanımlayıcı istatistikler ise Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: Teşvikler İle İlgili İfadelere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

İfadeler	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
İfade 1: Teşvikler ile ilgili yeterli bilgiye sahibim	17 (11.6)	74 (50.7)	10 (6.8)	35 (24)	10 (6.8)
İfade 2: Teşvikler işletmenin kuruluş yerinde oldukça önemli bir etmendir.	42 (28.8)	88 (60.3)	8 (5.5)	6 (4.1)	2 (1.4)
İfade 3: Teşviklerin bölgeler arası kalkınmışlık farklarını gidermeye yardımcı olacağını düşünüyorum	25 (17.1)	89 (61)	17 (11.6)	14 (9.6)	1 (0.7)
İfade 4: Teşvikler girişim ruhunu harekete geçirmiştir.	28 (19.2)	76 (52.1)	22 (15.1)	17 (11.6)	3 (2.1)
İfade 5: Teşviklerin ilimizin sosyo-ekonomik yapısında olumlu etkileri olmuştur.	13 (8.9)	101 (69.2)	16 (11)	12 (8.2)	4 (2.7)
İfade 6: Teşvikler geçmişte ilimizden göç eden yatırımcıların yeniden dönmesinde ve memleketlerinde yeni yatırımlar yapmalarında etkili olmuştur.	11 (7.5)	15 (10.3)	33 (22.6)	47 (32.2)	40 (27.4)
İfade 7: Teşvikler istihdamla ilgili sorunların azalmasında etkili olmuştur.	24 (16.4)	86 (58.9)	19 (13)	14 (9.6)	3 (2.1)
İfade 8: Teşvikler ile gerçekleşen yatırımlar beklenen düzeyde olmuştur.	7 (4.8)	29 (19.9)	38 (26)	58 (39.7)	14 (9.6)
İfade 9: Teşviklerden yararlanmak üzere yabancı yatırımların ülkemiz ve şehrimize gelmesinin olumlu katkıları olmuştur.	8 (5.5)	11 (7.5)	28 (19.2)	46 (31.5)	53 (36.3)
İfade 10: İlimizde yatırım yapmamın öncelikli nedeni teşviklerdir.	15 (10.3)	53 (36.3)	16 (11)	53 (36.3)	9 (6.2)
İfade 11: Teşviklerde yer alan yatırım ve istihdam destekleri yeni yatırımlar ve girişimler açısından çok yeterlidir.	12 (8.2)	31 (21.2)	27 (18.5)	63 (43.2)	13 (8.9)
İfade 12: Devlet tarafından sağlanan teşviklerle ek yatırım yaptık/yapmayı düşünüyoruz.	11 (7.5)	45 (30.8)	46 (31.5)	37 (25.3)	7 (4.8)
İfade 13: Teşvikler sonucunda ciromuzda artış meydana geldi.	19 (13)	93 (63.7)	14 (9.6)	15 (10.3)	5 (3.4)
İfade 14: Devlet teşvikleri sonucunda finansman ihtiyaçlarımızı daha rahat karşıladık/karşılayabiliriz.	14 (9.6)	61 (41.8)	34 (23.3)	33 (22.6)	4 (2.7)
İfade 15: Mevcut teşvik yasaları hakkında yeterli derecede bilgilendiriliyoruz.	4 (2.7)	24 (16.4)	18 (12.3)	72 (49.3)	28 (19.2)
İfade 16: Teşvik politikaları kayıt dışı istihdamı azaltmıştır.	12 (8.2)	42 (28.8)	35 (24)	44 (30.1)	13 (8.9)
İfade 17: Teşvik politikalarının uygulanmasında bürokratik engellerle karşılaşmıyoruz.	11 (7.5)	37 (25.3)	22 (15.1)	52 (35.6)	24 (16.4)
İfade 18: Yararlandığımız teşvik unsurları sermaye ihtiyacımızı azalttı.	19 (13)	86 (58.9)	19 (13)	15 (10.3)	7 (4.8)
İfade 19: Yararlandığımız teşvik unsurları vergi yükümüzü azalttı.	20 (13.7)	95 (65.1)	17 (11.6)	8 (5.5)	6 (4.1)
İfade 20: Yararlandığımız teşvikler, pazar payımızda artış meydana getirdi.	20 (13.7)	71 (48.6)	37 (25.3)	12 (8.2)	6 (4.1)
İfade 21: Yararlandığımız teşvikler, karlılık düzeyimizde artış meydana getirdi.	21 (14.4)	93 (63.7)	12 (8.2)	9 (6.2)	10 (6.8)
İfade 22: Yararlandığımız teşvikler, maliyetlerimizde azalış meydana getirdi.	29 (19.9)	86 (58.9)	14 (9.6)	8 (5.5)	9 (6.2)
İfade 23: Yararlandığımız teşvikler, personel sayımızda	45	74	12	8	6

artış meydana getirdi.	(30.8)	(50.7)	(8.2)	(5.5)	(4.1)
İfade 24: Yararlandığımız teşvikler, rekabet gücümüzde artış meydana getirdi.	19 (13)	72 (49.3)	37 (25.3)	11 (7.5)	7 (4.8)
İfade 25: Yararlandığımız teşvikler, satış gelirlerimizde artış meydana getirdi.	19 (13)	88 (60.3)	17 (11.6)	16 (11)	5 (3.4)
İfade 26: Yararlandığımız teşvikler, üretim kapasitemizde artış meydana getirdi.	28 (19.2)	36 (24.7)	55 (37.7)	22 (15.1)	5 (3.4)
İfade 27: Yararlandığımız teşvikler, varlıklarımızda (makine, teçhizat, bina, demirbaş v.s.) artış meydana getirdi.	26 (17.8)	59 (40.4)	30 (20.5)	25 (17.1)	6 (4.1)

Tablo 13'e göre işletme yetkililerinin "Teşvikler ile ilgili yeterli bilgiye sahibim" ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %11.6'sı "Kesinlikle Katılıyorum", %50.7'i "Katılıyorum", %6.8'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %24'ü "Katılmıyorum" ve %6.8'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Bu yanıtlardan hareketle firmaların teşviklerle ilgili bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Firmalar için önem arz eden bir diğer konu yatırım yeridir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler işletmenin kuruluş yerinde oldukça önemli bir etmendir." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %28.8'i "Kesinlikle Katılıyorum", %60.3'ü "Katılıyorum", %1.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %4.1'i "Katılmıyorum" ve %5.5'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Firmalar yatırım yerinin teşvikler açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Yeni teşvik yasasında da yatırım yerinin önemi ve bölgenin kalkınması göz önünde bulunarak teşvik unsurları çeşitlendirmiştir. İşletme yetkililerinin "Teşviklerin bölgeler arası kalkınmışlık farklarını gidermeye yardımcı olacağını düşünüyorum" ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %17.1'i "Kesinlikle Katılıyorum", %61'i "Katılıyorum", %0.7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %9.6 "Katılmıyorum" ve %11.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Firmaların büyük çoğunluğu bölgeler arası kalkınmışlık farkının giderileceği görüşündedir. Firmalara verilen destekler ile girişimcilerde bir hareketlenme beklenmektedir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler girişim ruhunu harekete geçirmiştir." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %19.2'si "Kesinlikle Katılıyorum", %52.1'i "Katılıyorum", %2.1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %11.6'sı "Katılmıyorum" ve %15.1'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Teşviklerin girişim ruhunu harekete geçirdiğini görülmektedir. Bölgede girişim ruhunun hareketlenmesiyle beraber bölgenin ekonomik ve sosyal yapısında olumlu gelişmeler yaşanması beklenmektedir. İşletme yetkililerinin "Teşviklerin ilimizin sosyo-ekonomik yapısında olumlu etkileri olmuştur" ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %8.9 "Kesinlikle Katılıyorum", %69.2'si "Katılıyorum", %2.7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %8.2'si "Katılmıyorum" ve %11'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcı firmalar teşvikler illerinin sosyo-ekonomik yapılarında olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler geçmişte ilimizden göç eden yatırımcıların yeniden dönmesinde ve memleketlerinde yeni

yatırımlar yapmalarında etkili olmuştur." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %7.5'i "Kesinlikle Katılıyorum", %10.3"Katılıyorum", %27.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %32.2'si "Katılmıyorum" ve %22.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcı firmaların büyük bir bölümü geçmişte göç eden yatırımcıların dönmediği fikrindedir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler istihdamla ilgili sorunların azalmasında etkili olmuştur." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %16.4'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %58.9'u "Katılıyorum", %2.1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %9.6'sı "Katılmıyorum" ve %13'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcı firmalar teşviklerin istihdam ile ilgili sorunların azalmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Firmaların daha çok istihdam desteğinden yararlanması bunu destekler niteliktedir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler ile gerçekleşen yatırımlar beklenen düzeyde olmuştur." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %4.8'i "Kesinlikle Katılıyorum", %19.9'u "Katılıyorum", %9.6'sı "Kesinlikle Katılmıyorum", %39.7'si "Katılmıyorum" ve %26'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Şırnak ili teşvik bölgeleri arasında en avantajlı bölgede olmasına rağmen teşvikler ile gerçekleşen yatırımın çoğunlukla beklenen düzeyde olmadığı görüşündeler. Bunun en önemli nedenleri arasında bölgede yatırım yapanın riskli olduğu görüşünün ön planda olmasıdır. İşletme yetkililerinin "Teşviklerden yararlanmak üzere yabancı yatırımların ülkemiz ve şehrimize gelmesinin olumlu katkıları olmuştur." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %5.5'i "Kesinlikle Katılıyorum", %7.5'i "Katılıyorum", %36.3'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %31.5'i "Katılmıyorum" ve %19.2'si ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Risk faktöründen dolayı yurt dışından bölgeye yatırım yapmak için yabancı yatırımcıların gelmediği görülmektedir. İşletme yetkililerinin "İlimizde yatırım yapmamın öncelikli nedeni teşviklerdir." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %10.3'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %36.3'ü "Katılıyorum", %6.2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %36.3'ü "Katılmıyorum" ve %11'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İfade 10'u yanıtlayan firmaların çoğunun Şırnak'ta yatırım yapmasının öncelikli nedeni teşvikler olmadığı başka nedenlerin olduğu görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Teşviklerde yer alan yatırım ve istihdam destekleri yeni yatırımlar ve girişimler açısından çok yeterlidir." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %8.2'si "Kesinlikle Katılıyorum", %21.2'si "Katılıyorum", %8.9'u "Kesinlikle Katılmıyorum", %43.2'si "Katılmıyorum" ve %18.5'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Devlet tarafından sağlanan teşviklerle ek yatırım yaptık/yapmayı düşünüyoruz." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %7.5'i "Kesinlikle Katılıyorum", %30.8'i "Katılıyorum", %4.8'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %25.3'ü "Katılmıyorum" ve %31.5'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun kararsız oldukları görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Teşvikler sonucunda ciromuzda artış meydana geldi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına

bakıldığında; yetkililerin %13'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %63.7'si "Katılıyorum", %3.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %10.3'ü "Katılmıyorum" ve %9.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Teşviklerin katılımcıların çoğunun cirolarında artış meydana getirdiği görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Devlet teşvikleri sonucunda finansman ihtiyaçlarımızı daha rahat karşıladık/karşılayabiliriz." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %9.6'sı "Kesinlikle Katılıyorum", %41.8'i "Katılıyorum", %2.7'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %22.6'sı "Katılmıyorum" ve %23.3'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Devlet teşviklerinin sayesinde firmaların çoğunun finansman ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabildikleri görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Mevcut teşvik yasaları hakkında yeterli derecede bilgilendiriliyoruz." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %2.7'si "Kesinlikle Katılıyorum", %16.4'ü "Katılıyorum", %19.2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %49.3'ü "Katılmıyorum" ve %12.3'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Teşvik yasaları hakkında yeterli derecede bilgilendirilmedikleri ve kendi imkanlarıyla teşvik yasalarından haberdar oldukları sonucuna varılabilir. İşletme yetkililerinin "Teşvik politikaları kayıt dışı istihdamı azaltmıştır." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %8.2'si "Kesinlikle Katılıyorum", %28.8'i "Katılıyorum", %8.9'u "Kesinlikle Katılmıyorum", %30.1'i "Katılmıyorum" ve %24'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Teşvik politikaları kayıt dışı istihdamı azaltmadığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Teşvik politikalarının uygulanmasında bürokratik engellerle karşılaşmıyoruz." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %7.5'i "Kesinlikle Katılıyorum", %25.3'ü "Katılıyorum", %16.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %35.6'sı "Katılmıyorum" ve %15.1'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Teşvik politikalarının uygulanmasında katılımcıların büyük bir kısmının bürokratik engellerle karşılaştıkları görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvik unsurları sermaye ihtiyacımızı azalttı." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %13'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %58.9'u "Katılıyorum", %4.8'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %10.3'ü "Katılmıyorum" ve %13'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşvik unsurlarının çoğunlukla sermaye ihtiyaçlarını azalttığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvik unsurları vergi yükümüzü azalttı." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %13.7'si "Kesinlikle Katılıyorum", %65.1'i "Katılıyorum", %4.1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %5.5'i "Katılmıyorum" ve %11.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşvik unsurlarının çoğunlukla vergi yüklerini azalttığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, pazar payımızda artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %13.7'si "Kesinlikle Katılıyorum", %48.6'sı "Katılıyorum", %4.1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %8.2'si "Katılmıyorum" ve %25.3'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin

yararlandıkları teşviklerin çoğunlukla pazar payında artış yarattığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, karlılık düzeyimizde artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %14.4'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %63.7'si "Katılıyorum", %6.8'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %6.2'si "Katılmıyorum" ve %8.2'si ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin çoğunun yararlandıkları teşvikler karlılık düzeylerinde artış yarattığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, maliyetlerimizde azalış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %19.9'u "Kesinlikle Katılıyorum", %58.9'u "Katılıyorum", %6.2'si "Kesinlikle Katılmıyorum", %5.5'i "Katılmıyorum" ve %9.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşviklerin çoğunlukla maliyetlerinde azalma meydana getirmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, personel sayımızda artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %30.8'i "Kesinlikle Katılıyorum", %50.7'si "Katılıyorum", %4.1 "Kesinlikle Katılmıyorum", %5.5'i "Katılmıyorum" ve %8.2'si ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşviklerin çoğunlukla personel sayısında artış yarattığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, rekabet gücümüzde artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %13'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %49.3'ü "Katılıyorum", %4.8'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %7.5'i "Katılmıyorum" ve %25.3'ü ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşviklerin çoğunlukla rekabet gücünde artış yarattığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, satış gelirlerimizde artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %13'ü "Kesinlikle Katılıyorum", %60.3'ü "Katılıyorum", %3.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %11'i "Katılmıyorum" ve %11.6'sı ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşvikler çoğunlukla satış gelirlerinde artış meydana getirmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, üretim kapasitemizde artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %19.2'si "Kesinlikle Katılıyorum", %24.7 "Katılıyorum", %3.4'ü "Kesinlikle Katılmıyorum", %15.1'i "Katılmıyorum" ve %37.7'si ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. İşletmelerin yararlandıkları teşviklerin çoğunlukla üretim kapasitesinde artış yarattığı görülmektedir. İşletme yetkililerinin "Yararlandığımız teşvikler, varlıklarımızda (makine, teçhizat, bina, demirbaş v.s.) artış meydana getirdi." ifadesine katılıp katılmama durumlarına bakıldığında; yetkililerin %17.8'i Kesinlikle Katılıyorum, %40.4'ü "Katılıyorum", %4.1'i "Kesinlikle Katılmıyorum", %17.1'i "Katılmıyorum" ve %20.5'i ise "Fikrim Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Tablo 14'te ise teşviklerin işletmeler açısından sektörel etkisi frekans dağılımı verilmiştir.

Tablo 14: Teşviklerin İşletmeler Açısından Sektörel Etkisi Frekans Dağılımı

İşletmenin faaliyet gösterdiği sektör	Teşviklerin işletmeye Etkisi			Toplam
	Çok Olumlu	Olumlu	Değişiklik Olmadı	
Tarım ve Hayvancılık	0 0.0%	4 3.6%	0 0.0%	4 2.8%
Gıda	1 3.6%	15 13.4%	0 0.0%	16 11.1%
Ulaştırma	6 21.4%	28 25.0%	0 0.0%	34 23.6%
Tekstil	4 14.3%	8 7.1%	0 0.0%	12 8.3%
İnşaat	4 14.3%	20 17.9%	2 50.0%	26 18.1%
Ticaret	2 7.1%	21 18.8%	1 25.0%	24 16.7%
Finans ve Sigorta	0 0.0%	1 0.9%	0 0.0%	1 0.7%
Otomotiv	3 10.7%	1 0.9%	1 25.0%	5 3.5%
Madencilik	6 21.4%	8 7.1%	0 0.0%	14 9.7%
Akaryakıt	2 7.1%	6 5.4%	0 0.0%	8 5.6%
Toplam	28 100.0%	112 100.0%	4 100.0%	144 100.0%

Tablo 14'e göre teşviklerin olumlu olduğunu ifade eden sektörlerin başında Ulaştırma ve Ticaret sektörleri gelmekte; bunları sırasıyla, İnşaat, Gıda, Madencilik, Tekstil ve Akaryakıt sektörü izlemektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmalarının sağlanmasında, küreselleşme süreci ile birlikte yatırımların önemi daha da artmaktadır. Yatırımları arttırmak ve yönlendirmek için kullanılan araçların başında vergisel teşvikler gelmektedir.

Teşvikler, yapılacak yatırımın maliyetini, şirketlerin elde edeceği kârı etkileyerek veya yatırımla alakalı risklerde değişim yaratarak yatırım büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü cezbetmek için hazırlanan hükümet tedbirleridir. Teşviklerin temel amaçları olarak; tasarrufları artırmak, yatırım hacmini artırmak, yatırımları belirli alanlara yönlendirmek, bölgesel dengesizlikleri azaltmak, istihdamı teşvik etmek ve yeni kurulan sanayileri korumak sayılabilmektedir. Teşvik politikaları ilk zamandan bu

yana sanayileşme faaliyetlerinin sınırlı olmasından dolayı bu alanda destekleme ve yaygınlaştırmak amacıyla uygulanmıştır. Sonraki yıllarda ise sanayi çalışmalarının desteklenmesinin yanında ihracat desteği, bölgelerdeki gelişmişlik farkı ve eşitsizliklerin giderilmesi amacıyla faaliyet alanını daha da artırmıştır. Teşvikler, yürürlüğe girdikleri dönemde çeşitli nedenlerden dolayı etkileri belli bölgelerle sınırlı kalmıştır. Bu durum bazı bölgelerin gelişmesine bazı bölgelerin ise diğer bölgelere göre geri kalmasına neden olmaktadır.

Bu araştırmada, altıncı bölgede bulunan Şırnak ili işletmelerinin üzerinde teşviklerin etkilerini incelenmiştir. 2019 yılı Ocak-Şubat aylarında Şırnak ili ve ilçelerinde faaliyet yürüten firmalara yönelik yapılan bu araştırmada 146 firmayla yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Bu görüşmeler sonucunda 2012 yılı ve öncesinde yürürlüğe giren yatırım teşvik yasalarının firmalara, Şırnak bölgesine etkileri ve yasa hakkında fikirleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Firmaların daha çok istihdam ve ihracat teşviklerinden yararlandıkları ve aldıkları bu teşvikleri daha çok pazarlama ve nitelikli işgücünde kullandıklarını belirtmişler. Teşviklerin işletmeye olan etkisi ve Şırnak iline ekonomik katkısı genel olarak olumlu olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan firmalar teşviklerden faydalandıktan sonra Personel sayısı, Kârlılık, İhracat Hacmi, Nitelikli İşgücü Sayısı, Satışlar ve Toplam Borç Miktarında olumlu gelişmeler olduğunu belirtmiştir.

Tüm bu teşviklere rağmen sıkıntı çekilen konu başlıkları şöyle sıralanabilir;

- İlden göç eden yatırımcıları geri dönmemesi,
- Yatırımların beklenen düzeyde olmaması,
- Yabancı yatırımcının gelmemesi,
- Teşviklerin yeni yatırım için yeterli olmaması,
- Teşvik yasaları hakkında yeterli derecede bilgilendirme yapılmaması,
- Kayıt dışı istihdamı engelleyememesi,
- Bürokratik engellerle karşılaşılması.

Bu olumsuzluklara rağmen yatırım teşviklerinin Şırnak ili ve firmalara olumlu katkılarının olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Şırnak ili ihracat rakamlarına bakıldığında bu rakamların önemli derecede olduğu bunu artırmanın mümkün olduğu söylenebilir. TÜİK verilerine göre Teşvik yasasına paralel olarak ihracat rakamlarının arttığını göstermektedir. Şırnak ili ihracat rakamları 2012 yılında 1.018.062 bin \$ ve 2013 yılında 1.071.130 bin \$ olarak gerçekleşmiştir. Fakat 2014 yılında Şırnak bölgesinde yaşanan çatışmalı ortamdan dolayı ihracat rakamlarında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2014 yılında gerçekleşen ihracat rakamı 697.225 bin \$'dır. 2018 yılı ihracat rakamlarına bakıldığında ciddi bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2018 yılında gerçekleşen ihracat 358.433 bin \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir(TÜİK,2019).

Sonuç olarak çalışmamızda değişik zamanlarda çıkartılan teşvik yasalarının bölge ve firmalar üzerinde olumlu etkiler yarattığı ortaya konulmuştur. Ancak Şırnak ilinin Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illeriyle aynı teşvik kategorisinde olması nedeniyle, yatırım yapmak isteyen yatırımcılar Şırnak'tan ziyade hem alt yapı hem de imkânlarının daha fazla olmasından dolayı Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illerini tercih etmektedirler. Bundan dolayı Şırnak ili gibi gelişmenin ve sanayileşmenin sağlanmadığı kentlerde, sanayi işletmelerinin kurumsal yapısının yeterli düzeyde gelişemediği de dikkate alınarak bu işletmelere yatırım teşvikleri, ihracat gibi konularda danışmanlık desteği verilmesi ve teşvik başvurularında yaşanan bürokratik engellerin kaldırılmasının firmaların yatırım kararını olumlu etkileyeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008), "Türkiye'de Sektörel Yatırım Teşvik Belgeleri İle İstihdam Analizi: Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama (1980-2006)", *Çalışma Ve Toplum*, 1, 107-119.
- Ay, H. M.(2005), "Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 5:176-184.
- Çiftçi, H. ve Koç, M. (2013), "İstihdamın Artan Önemi ve Teşvik Belgeli Yatırımlar Etkinlik Analizi", 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2(6), ss.19-41.
- Erge, S. (2014), *Türk Vergi Sisteminde Vergi Teşviklerine Yönelik İç Anadolu Bölgesi Girişimcilerinin Bakışı: Çankırı, Ankara, Kırıkkale, Ve Kayseri Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gerni, C., Sarı, S., Sevinç, H. ve Emsen, S. (2015), "Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Yatırım Teşviklerinin Rolü Ve Başarı Kriteri Olarak Yakınsama Analizleri: Türkiye Örneği", *Uluslararası Avrupa Ekonomileri Konferansı*, s:312.
- Gülmez, M. ve Yalman,İ. N. (2010), "Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Sivas İli Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24, s. 235-257.
- Karaçay-Çakmak, H. ve Erden, L. (2004), "Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları ve Kamu Destekleme Politikaları: Türkiye'den Bölgesel Panel Veri Setiyle Ampirik Bir Analiz", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6:77-96.

- Küçüköğlü, M. (2005), *Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Öz, E. ve Buyrukoğlu, S. (2017), "Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 27,s.333.
- Özkök, Y. (2009), *Türkiye'de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Gelişmişlik Bazında Değerlendirmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Recepoğlu, M. ve Değer, M. K. (2016), "Türkiye'de Bölgesel yatırım teşviklerinin Bölgesel Ekonomik büyüme Üzerine Etkisi: Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Panel Veri Analizleri(2004-2011)", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14,ss. 6-21.
- Selim, S.,Koçtürk, O.M. ve ERYİĞİT, P. (2014), Türkiye'de Yatırım Teşvikleri ve Sabit Yatırımların İstihdam Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi, *Ege AcademicReview*, 14.
- Sevinç, H., Emsen, Ö.S. ve Bozkurt, E. (2016), "Yatırım Teşvik Politikalarının Bölgesel Belirleyicilerine Yönelik Bir Analiz: Türkiye Örneği", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6, 525-556.
- TÜİK(Türkiye İstatistik Kurumu) (Mart 2019), İl göstergeleri, Erişim Tarihi:18.03.2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>
- Yavan, N. (2011), Teşviklerin Bölgesel Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Analiz, *Ekonomik Yaklaşım*, 22, ss.65-104.
- Yavuz A. (2010), "Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Yatırım Teşviklerinin Rekabet Koşulları Altında Özel Kesim Yatırımları Ve İstihdam Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15, ss. 83-101.